

tetni, hogy a jövőben az együttműködés a hálózati központ és a hálózati könyvtárak között még szorosabb és gyümölcsözőbb lesz.

Tapasztalatunk, hogy az olvasótermünket felkereső látogatók egyrésze termelő üzemek vagy kutató intézetek olyan dolgozói, akik nem ismerik kellőképpen még a saját munkahe-lyükön igénybevehető tájékoztatási lehetőségeket, vagy eset-leg ennek ismeretében tovább kívánnak tenni egy lépést. I- dézzük egy üzemi könyvtárosunk megállapítását: "A dokumentá- ciós anyag ma már lényegében adathalmaz, melyet a könyvtáros /olvasó vagy üzem/ felülről kap és annak felhasználásában bizonytalan". Itt jelentkezik a mi funkciónk.

Munkánkban irányelvként kell hogy szerepeljen az MSZMP VII. kongresszusának az a meghatározása: "A technika rohamos fejlődése az egész ipar gyökeres átállítását követeli meg, ez pedig csak magas politikai, műszaki, gazdasági általános műveltséggel valósítható meg".

Olvasóink gyakran megnyilvánuló elismerése egyre inkább meggyőz bennünket arról, hogy ha szolgáltatásunkban a fenti-ekben vázolt utat követjük, munkánkkal mi is hozzájárulunk az országunkban folyó tudományos kutatások eredményességéhez és a műszaki feladatok megvalósításához.

Deák Ferenc - Nyíri Gyuláné

+ + + +

A SZAKKÖNYVEK BESZERZÉSENEK ÉS KÖLCSÖNZÖTTTSÉGÉNEK
ELEMZÉSE A CSEPEL VAS- ÉS FÉMMŰVEK MŰSZAKI
KÖNYVTÁRAIBAN.

Kétségtelen tény, hogy a könyvtárak "ősregi alapító egy- ségeivel", a könyvekkel szemben egyre inkább tért hódítanak a folyóiratok. Ez a térhódítás azonban minden könyvtárban csak bizonyos határig terjedhet. A folyóirat a műszaki irodalomban a "friss, fiatal erőt" képviseli a könyvvel szemben, amely inkább az időállóságot kívánja megtestesíteni. A két kiadvány típus között jelenleg egyre jobban kiéleződő harc csak ideig- óráig hozhatja a folyóiratok látszólagos győzelmét. Komoly problémák megoldásában minden esetben a könyv szolgálat alap- vető segítségét. A hosszú időn át folyó vita tehát nem dönt- hető el minden esetben a folyóirat javára. A könyv időállósá- gán, alapvető, összefoglaló jellegű, természettudományos és műszaki tartalmán csak percekig tudnak győzedelmeskedni a kor fejlődésével könnyen lépést tartó folyóirat cikkek. De ezt a

hosszabb vitát folytatni felesleges is volna, hiszen a két kiadvány típus megjelenési formájában és tartalmában is meg lehetőségen különbözik egymástól, és megjelentetésük is különböző célokkal történik. Ennek a problémának felvetésére a bevezetőben azért volt szükség, hogy könyvtári szempontból bizonyos fokig kielemezzük a könyv jelentőségét, szerepét és szükségességét napjainkban.

A könyvek beszerzése

Ebben a fejezetben elsősorban a könyvek vétel útján történő szerzeményezésével kapcsolatos tapasztalatokat kívánom ismertetni. Többen talán kétségbe vonják, hogy a könyvtári munkának ezen a területén sok újat lehetne mondani. Ennek ellenére szeretném, ha az alábbiakban közölt tapasztalataimat többen hasznosítani tudnák.

A Csepel Vas- és Fémművekben a központi műszaki könyvtáron /továbbiakban k.könyvtár/ kívül összesen 18 gyáregységi könyvtár működik. Az egyes gyáregységi fiókkönyvtárak különböző nagyságúak, és gyűjtőkör szempontjából is meg lehetőségen heterogének. Ez a különbözőség természetesen hatással van a k.könyvtár gyűjtőkörére is, mivel utóbbinak is feladata gyűjteni a Művekben folyó különféle munkákkal kapcsolatos minden szakkönyvet. Tehát a gyáregységi könyvtárak könyvbeszerzései és a k.könyvtár beszerzései közötti átfedések elkerülhetetlenek; kivéve egyedül a devizaigényes könyvek esetét. A devizás könyveket a könyvtárbizottság elbírálása alapján központilag rendeljük a Művek valamennyi könyvtára számára. Az évenként rendelkezésre álló, mintegy 35 000 deviza forint sajnos minden esetben kevésnek bizonyult. Igazságos szétosztása a gyáregységek között - hogy minden egyes gyár hozzájuthasson a számára szükséges nyugati szakkönyvekhez - szinte lehetetlen. Az egyes összefoglaló jellegű műszaki könyveket a k.könyvtár részére 2 példányban vesszük meg, mert így a könyvre igényt tartó minden gyáregység könnyebben hozzájuthat, és ezenkívül jelentős deviza megtakarítást is jelent. 1959-ben összesen 207 kötet devizaigényes könyvet szereztünk be. Ebből 110 a különféle gyáregységek könyvtárába, 97 kötet pedig a k.könyvtárba került. Érdekes megfigyelni a beszerzett devizás könyvek nyelvi megoszlását:

I. táblázat.

Nyelv	Fiókkönyvtárak	K.Könyvtár	Összesen:
német	76	74	150
angol	29	23	52
egyéb /francia,olasz stb./	5	-	5
összesen	110	97	207

A táblázatból világosan kitűnik, hogy a műszakiak számára még mindig a német nyelv a leghozzáférhetőbb. Az angol nyelvű szakirodalom a német nyelvűnek csak mintegy az egyharmada. Egyéb /francia, olasz, spanyol stb./ nyelvű könyvek száma pedig elenyészően csekély, a német nyelvű irodalomnak csak 3 %-a. Ez a nyelvi egyoldalúság egyáltalában nem válik előnyére sem a műszaki szakembereknek, sem pedig a műszaki könyvtáraknak. Amíg azonban nem indul meg a szakemberek között a nyelvi önképzés egészséges folyamata, addig ez az egyoldalúság megmarad. A nyelvtudás hiánya még fokozottabban kiütözik akkor, ha a magyar, szovjet és népi demokratikus anyagot vizsgáljuk:

II. táblázat.

Nyelv	Fiókkönyvtárak	K.Könyvtár	Összesen
magyar	1225	145	1370
orosz	200	12	212
német /NDK/	293	37	330
egyéb /cseh, lengyel stb./	-	-	-
összesen	1718	194	1912

A fenti táblázatból tisztán láthatjuk, hogy a magyar és német nyelvű szakirodalom a legkeresettebb. Az orosz nyelvű szakirodalommal szemben támasztott kis igény is arra mutat, hogy az orosz nyelvtudás terén a helyzet nem kielégítő. Ezek a hiányosságok minden vonalon erősen éreztetik hatásukat. A szovjet szakirodalom olyan sokrétű és annyira magas színvonalu, hogy egyáltalán nem lehet közömbös, szakembereink milyen mértékben használják. Ezt tapasztalhatjuk a világ általánosan használt "műszaki nyelvében" is, ahol egyre gyakrabban találkozunk oroszból átvett szakkifejezésekkel. Elsőrendű feladat tehát az orosz nyelv minél szélesebb körű propagálása és a szakemberek meggyőzése a nyelv elsajátításának fontosságáról.

A nyelvi megoszláson túl érdekes megfigyelni témakör szempontjából a beszerzett könyveket. A Csepel Művek üzemait nagyjából két nagy csoportra lehet osztani: gépészeti és kohászati üzemekre. A könyvek beszerzése ennek megfelelően alakul az egyes gyáregységekben és a k.könyvtárban. A devizás könyvek a következőképpen oszlottak meg:

III. táblázat.

Témakör	Fiókkönyvtárak	K.Könyvtár	Összesen:
kohászati	44	47	91
gépészeti	51	38	89
egyéb /szótár stb/.	15	12	27
összesen	110	97	207

A tapasztalat szerint nagyobb az érdeklődés a kohászati, mint a gépészeti szakkönyvek iránt. Ha a kohászati tárgyú könyvekkel szemben megmutatkozó nagyobb kereslet okát kutatjuk, kétségtelenül kiderül, hogy egyrészt a magyar kohászat fejlődésének meggyorsulása, másrészt pedig a kohászatra vonatkozó külföldi irodalom sokrétűségű az, amely fokozza az érdeklődést. A gépészeti tárgyú irodalom sajnos sok kívánni valót hagy maga után. Meglehetősen kevés a varrógép- és golyóscsapágygyártásra vonatkozó bel- és külföldi szakkönyv, de a kerékpár- és motorkerékpárgyártás sem bővelkedik megfelelő irodalommal. A szerszámgépgyártással foglalkozó műszaki könyvek között is kevés az, amely megüti a mérnöki, tervezői színvonalat. A tapasztalatok szerint a gépészeti könyvek közül kétségtelenül a szovjet és német szakirodalom a legszínvonalasabb. Az angol és amerikai ezeknél viszonylag gyengébb.

Külön kell foglalkoznom a magyar műszaki irodalommal. Az utóbbi években a magyar szakkönyvek kétségtelenül jelentős minőségi és mennyiségi váltakozáson mentek keresztül. Anyira megnövekedett az érdeklődés, hogy a magyar szakkönyveket több példányban kell beszerezniünk. A magyar szakemberek által írt műszaki könyvek ma már külföldön is keresettek. Nem állapíthatjuk meg ugyanezt az idegen nyelvből fordított és kiadott műszaki könyvekről. Sajnos az idegen szakkönyveket az eredeti mű megjelenésétől számított 4-5 év múlva adják csak ki magyar nyelven. Ez az időeltolódás bizony gyakran a mű korszerűségének rovására megy. Hiba az is, hogy sok esetben nem vonnak be megfelelő számú szakembert annak eldöntésére, vajon mely művek megjelentetésére volna szakszempontról szükség. Ez azt eredményezi, hogy sokszor a kevésbé használható külföldi szakkönyveket fordítják le, és adják ki.

Az előbbieken ismertetett megállapítások a szakemberek véleményei alapján alakultak ki, és váltak a könyvtárosoknak hathatós segítőjévé.

Kölcsönzés és elévülés.

A kölcsönzés a beszerzéssel szoros kapcsolatban áll. Ha a könyv-beszerzéseket a műszakiak bevonásával a könyvtáros jól

végezte, akkor ez a kölcsönzések ugrásszerű növekedésében mutatkozik meg.

Jelen statisztika elkészítésénél csak a k.könyvtár 1959. évi kölcsönzési adataira tudok támaszkodni. Az elmúlt évben 1165 db könyvet kölcsönöztünk ki. A fenti számadatot két szempontból elemzem: a beszerzéseknél már említett nyelvi megoszlás; a kölcsönzés és elévülés közötti kapcsolat.

1. az 1165 kölcsönzési egység nyelvenként a következőképpen oszlik meg:

IV. táblázat.

magyar	német	angol	orosz	egyéb /olasz, francia/	összesen
804	307	34	12	8	1165

A fentiek csak megerősítik a beszerzéseknél már elmondottakat. Itt is erősen megmutatkozik a nyelvismeret hiánya.

2. Erre azért van szükség, mert a könyveknél az elévülés ideje kötetenként változik. A tapasztalat azt mutatta, hogy

1940 előtt kiadott könyvet	10 %-ban,
1940-50 között " "	25 %-ban és
1950-től napjainkig megjelent könyvet	65 %-ban

vettek kölcsön. A százalékarányból az következik, hogy általában a kiadástól számított első 10 évben a könyveknél 40 %-os használatcsökkenéssel kell számolni. Természetesen ezt a százalékos csökkenést csak általánosságban mondhatjuk ki, mivel vannak olyan könyvek, amelyeknek kölcsönzési forgalma az évek számával nem esik ilyen mértékben. Egyes kiadványoknál még évek múlva sem következik be elévülés. A könyvek korszerűségét, tartalmi időállóságát minden esetben egyenként kell eldönteni a kölcsönözöttség alapján is. Más elbírálás alá esnek a kézikönyvek, lexikonok, enciklopédiák. Ezeknél a kiadványoknál a kölcsönözöttséget alapul venni nem lehet, mivel ezek tulajdonképpen nem is kölcsönözhetőek, de itt is a használhatóság foka dönti el minden esetben a kérdést.

A fenti elemzések természetesen nem teljes és általános érvényűek, hiszen csak egy nagy üzemi műszaki könyvtár és a hozzátartozó fiókkönyvtárak egyéves tapasztalatait foglalja össze. Remélhető azonban, hogy az egyes megállapítások, ha nem is mindenütt, de hasonló szervezeti felépítésű műszaki könyvtárakban hasznosíthatók lesznek. Hasonló jellegű vizs-

gálatok elvégzése kétségtelenül hasznos lenne bármely műszaki könyvtárban, mert a könyvek beszerzése és kölcsönzése, továbbá elővételése minden könyvtárban naponta előforduló probléma, amelynek sikeres megoldása csak ezen az úton lehetséges.

Remélem, hogy az általam megírt cikk hasonló vizsgálatok láncreakcióját fogja megindítani.

Terebessy Ákos

TEGYÜK A MŰSZAKI KÖNYVTÁRÜGYET ÉS A DOKUMENTÁCIÓT A VEZETÉS KÉRDÉSÉVÉ!

A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. kongresszusának gazdasági építőmunkánk főbb kérdéseire vonatkozó határozata előírja - a munka termelékenységének és a műszaki színvonal emelésének meggyorsításán túlmenően - a vezetés színvonalának további javítását.

A szakvezetőknek fel kell ismerniük, hogy a fejlesztési, ujitási, újjáépítési és beruházási problémák egyre nagyobb méretű sokasodása között mekkora segítséget jelent a régebbi és a legújabb műszaki irodalom összegyűjtése és rendszerezett feltárása.

A Szovjetunióban a műszaki tájékoztatás nagyarányú átszervezése, a FID varsói kongresszusa, vezető politikusok nyilatkozatai nagy jelentőségűek a műszaki könyvtárügy és a műszaki tájékoztatás fejlődésében.

E megnyilvánulások és nyilatkozatok világossá teszik, hogy a könyvtárügy és a műszaki dokumentáció a gazdasági és szakvezetés elkerülhetetlen elemévé válik.

1. A vezetés operatív és távlati problémái.

Gyakori tapasztalatok igazolják, hogy az irodalmilag tájékozott gazdasági és szakvezetés irányítási lehetősége operatív és távlati vonatkozásban alaposabb és mezzemenőbb. A munka és a legkorszerűbb fejlődésre támaszkodó irodalmi tájékoztató a szakvezetés számára az irányításban határozottságot, biztonságot és ezen túlmenően a szakterület fejlődésének teljes áttekintését teszi lehetővé.

A gazdasági és műszaki vezetés előtt felmerülő problémák